

Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku Hanna Arendt zaproponowała tezę, że samotność prowadzi do skupienia się na sobie kosztem innych - w "Korzeniach Totalitaryzmu" szczegółowo omawia, w jaki sposób izolacja i samotność wywołują „skoncentrowane na sobie zgorzknienie” i niszczą ludzką zdolność do „działania razem w dążeniu do wspólnego celu”. Ponad pół wieku później profesor psychologii John Cacioppo oparł zaproponowaną przez siebie ewolucyjną teorię samotności (Evolutionary Theory of Loneliness, ETL) na opisie tego, w jaki sposób samotność powiązana jest ze skupieniem na własnym dobrostanie kosztem relacji z innymi. Zgodnie z ETL samotność, definiowana jako subiektywny rozdźwięk między ilością i jakością relacji społecznych jakie posiadamy i jakie chcielibyśmy mieć, może być postrzegana jako sygnał podobny do głodu. O ile sygnał ten miał pierwotnie motywować do poprawy relacji, w obecnych warunkach prowadzi raczej do negatywnych konsekwencji dla zdrowia fizycznego i psychicznego. Jako jeden z potencjalnych negatywnych skutków samotności wymienia się zmniejszoną skłonność do zachowań prospołecznych. Co istotne, choć w kontekście niedawnych dyskusji dotyczących czynników wpływających m.in. na przestrzeganie zaleceń wprowadzanych w związku z pandemią COVID-19 związek samotności i prospołeczności stanowi istotny problem badawczy. Przeprowadzono w tym zakresie niewiele badań, a ich wyniki dalekie są od jednoznacznych. W związku z tym celem niniejszego projektu jest zbadanie, czy u osób z wysokim poziomem poczucia samotności (high-lonely; HL) obserwować można mniejszą skłonność do zachowań prospołecznych niż u osób z niskim poziomem poczucia samotności (low-lonely; LL). W tym celu posłużymy się powszechnie znanym „Dylematem Więźnia” (DW). W klasycznej wersji opisuje on sytuację, w której, w zależności od swojego zachowania w trakcie przesłuchania przez policję, dwóch przestępców może zostać skazanych na różną liczbę lat więzienia. Tego typu dylemat łatwo uogólnić można na dowolny rodzaj gry, w której nagroda za brak współpracy przewyższa nagrodę za współpracę niezależnie od decyzji przeciwnika, ale jeśli żaden z graczy nie zdecyduje się na współpracę, obaj otrzymają gorszą nagrodę, niż gdyby obaj zdecydowali się współpracować. Projekt obejmie trzy badania (MS1-MS3), podczas których osoby z grup HL i LL w wieku 18-35 lat ukończą różne wersje DW. W trakcie MS1 90 uczestników weźmie udział w DW, w trakcie którego ich aktywność neuronalna monitorowana będzie z użyciem metod pozwalających na precyzyjne ustalenie, które struktury są aktywne w trakcie zadania (funkcjonalne obrazowanie metodą rezonansu magnetycznego fMRI) lub precyzyjną rejestrację zmian aktywności neuronalnej w czasie (potencjały wywołane EEG, ERP). Zdobyte w trakcie MS1 informacje na temat związku pomiędzy poszczególnymi potencjałami wywołanymi a aktywnością specyficznych struktur zostaną użyte w MS2 w celu zbadania wpływu obiektywnych cech sytuacji i percepcji przeciwnika na aktywność mózgu podczas DW u HL i LL. Podczas MS2, 90 uczestników weźmie udział zarówno w klasycznym zadaniu DW, jak i jego zmodyfikowanej wersji, która w większym stopniu zachęca do współpracy między uczestnikami. Przed zadaniem DW uczestnicy rozegrają grę ekonomiczną z dwoma graczami, z których jeden będzie zachowywać się w sposób godny zaufania, a drugi w sposób niegodny zaufania i samolubny. Pozwoli to na ocenę wpływu poprzedniej interakcji na strategię uczestnika w DW. Wreszcie, aby zbadać wzorce aktywności mózgu związane z prawdziwą interakcją społeczną, ostatnie badanie projektu (MS3, 90 par uczestników) wykorzysta metodę ‘hiperskanowania’ EEG aby zarejestrować aktywność neuronalną obserwowaną jednocześnie u dwójki uczestników razem biorących udział w DW. Analiza danych laboratoryjnych z MS1-MS3 zostanie uzupełniona o wyniki dotyczące codziennego funkcjonowania zebrane przy użyciu krótkich ankietek wysyłanych na telefony uczestników przez okres 7 dni pomiędzy sesjami. Pozwoli to na stworzenie złożonego modelu uwzględniającego zarówno deklaratywne i rzeczywiste zachowania w sytuacjach społecznych.

Badanie związku samotności i zachowań prospołecznych jest istotne nie tylko z perspektywy neuronauki społecznej. Wpływ samotności na dobrostan psychiczny i fizyczny jest oczywistym wyzwaniem zdrowia publicznego. Badanie czynników zwiększających samotność u młodych dorosłych jest niezbędne dla opracowania interwencji mających na celu zmniejszenie jej skutków. Na tym korzyści wynikające z realizacji projektu się nie kończą – kryzys COVID-19 wyraźnie pokazał, że zrozumienie czynników leżących u podstaw społecznej reakcji na działania ukierunkowane na interes zbiorowy może mieć takie samo (lub nawet większe) znaczenie, jak opracowywanie rozwiązań technologicznych w odpowiedzi na pojawiające się kryzysy. Uważa się, że eksperymentalne dylematy społeczne takie jak DW odzwierciedlają szeroki zakres sytuacji, w których pokusa bezpośredniego, krótkoterminowego zysku może popchnąć wszystkie zaangażowane strony w kierunku opcji najmniej korzystnej dla wszystkich, czego przykładami są problemy tak różne, jak korzystanie z transportu indywidualnego zamiast zbiorowego lub nadmierna eksploatacja zasobów środowiska. Stopień, w jakim samotność wpływa na zdolność do uwzględnienia dobra wspólnego kosztem doraźnego interesu własnego może mieć więc kluczowe znaczenie dla wdrażania polityk związanych np. z przeciwdziałaniem kryzysowi klimatycznemu.